

Rozdział I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rachunkowość – stanowi oparty na dokumentach, zamknięty i bilansujący się system ewidencji gospodarczej. Jest ona systemem ewidencyjnym, który ujmuje w sposób systematyczny i ciągły przebieg oraz skutki procesów gospodarczych występujących w jednostce gospodarczej.

Pojęcie to może wydawać się skomplikowane. Wystarczy wyjaśnić kilka zwrotów aby zrozumieć powyższą definicję:

- „bilansujący się” – znaczy dążący do zrównoważenia wartości (np. przychodów i rozchodów),
- „ewidencja gospodarcza” – pod tym pojęciem kryje się wykaz, spis czynności, zdarzeń zachodzących w przedsiębiorstwie, które są przez nią odnotowywane (np.: sprzedaż wyprodukowanych wyrobów, zakup samochodu firmowego, zakup drzewa w firmie produkującej meble),
- „systematyczny i ciągły” – czyli regularne, okresowe i bezustanne odnotowywanie tych zdarzeń,
- „jednostka gospodarcza” – czyli przedsiębiorstwo, firma, instytucja budżetowa itp.

Rachunkowość finansowa to system informacyjny odzwierciedlający w formie pieniężnej zjawiska i procesy gospodarcze zachodzące w danej jednostce, pozwalający na przedstawienie jej sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego.

Rachunkowość finansowa jednostki obejmuje:

- 1) przyjęte zasady (politykę) rachunkowości,
- 2) prowadzenie na podstawie dowodów księgowych ksiąg finansowych ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym (dziennik, księga główna, księgi pomocnicze, inwentarz, zestawienie obrotów i sald),
- 3) okresowe ustalenie lub sprawdzenie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów
- 4) wycenę aktywów i pasywów i ustalenie wyniku finansowego,
- 5) sporządzanie sprawozdań finansowych:
  - bilans,
  - rachunek zysków i strat,
  - informacje dodatkowe,

ponadto w jednostkach, których sprawozdanie podlega corocznemu badaniu:

- zestawienie zmian w kapitale własnym,
- rachunek przepływów pieniężnych,

- 6) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji,
- 7) badanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych.

Aby rachunkowość spełniała powierzone jej zadania musi spełniać określone zasady. Są to:

- ▶ **zasada memoriału** – polegająca na ujęciu w księgach rachunkowych oraz sprawozdaniu finansowym ogółu zdarzeń gospodarczych dotyczących danego okresu. Dotyczy to w szczególności przychodów i obciążających je kosztów;
- ▶ **zasada współmierności** – według której na wynik finansowy okresu wpływają wszystkie osiągnięte przychody i związane z tymi przychodami koszty;
- ▶ **zasada periodyzacji** – która wymaga podziału zdarzeń gospodarczych na okresy i ujmowania wyników działalności za te okresy (rok obrotowy i wchodzące w jego skład okresy sprawozdawcze);
- ▶ **zasada istotności** – według której dokonując wyboru rozwiązań dopuszczonych ustawą i dostosowując je do potrzeb jednostki należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych dla oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki. W ramach przyjętej polityki rachunkowości w danym podmiocie można stosować uproszczenia jeżeli nie wywiera to istotnego ujemnego wpływu na obraz jednostki;
- ▶ **zasada ciągłości** – polegająca na stosowaniu w kolejnych latach przyjętego sposobu postępowania (w szczególności sposobu wyceny składników majątku jednostki);
- ▶ **zasada ostrożnej wyceny** – przejawiająca się w sposobie wyceny składników majątkowych i zaliczania przychodów, kosztów, strat i zysków do wyniku danego okresu;
- ▶ **zasada kontynuacji działania** – według której przyjmuje się założenie, że jednostka nie zamierza i nie jest zmuszona do likwidacji lub istotnego ograniczenia swojej działalności.

✓ Funkcje rachunkowości

1. **Funkcja informacyjna** polega na dostarczaniu kierownictwu jednostki gospodarczej bieżących i okresowych informacji liczbowych syntetycznych (ogólnych) oraz analitycznych (szczegółowych) niezbędnych do podejmowania decyzji gospodarczych.
2. **Funkcja kontrolna** to wykonywanie finansowo-księgowej kontroli działalności jednostki i jej sytuacji majątkowej.
3. **Funkcja analityczna** wyraża się poprzez tworzenie podstaw liczbowych dla bieżącej i okresowej analizy działalności gospodarczej jednostki.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady stosowania rachunkowości w podmiotach gospodarczych jest ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości z późniejszymi zmianami.

Jednostki gospodarcze zobowiązane do stosowania przepisów ustawy o rachunkowości:

- a) spółki handlowe (osobowe i kapitałowe, w tym również organizacje) oraz spółki cywilne z zastrzeżeniem pkt. b), a także inne osoby prawne z wyjątkiem Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego,
- b) osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 800.000 euro,
- c) jednostki organizacyjne działające na podstawie Prawa bankowego, Prawa o publicznym obrocie papierów wartościowych i funduszach powierniczych, przepisów o funduszach inwestycyjnych, przepisów o działalności ubezpieczeniowej lub przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, bez względu na wielkość przychodów,
- d) gminy, powiaty, województwa i ich związki, a także państwowe, powiatowe i wojewódzkie:
  - jednostki budżetowe,
  - gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych,
  - zakłady budżetowe,
  - fundusze celowe,
- e) jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, z wyjątkiem spółek, o których mowa w pkt a i b,
- f) osoby zagraniczne, oddziały i przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej,
- g) jednostki nie wymienione w pkt od a–f, jeżeli otrzymują one na realizację zadań zleconych dotacje lub subwencje z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub funduszy celowych – od początku roku obrotowego, w którym dotacje lub subwencje zostały im przyznane.

Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie mogą stosować zasady rachunkowości określone ustawą również od początku następnego roku obrotowego, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż równowartość w walucie polskiej 800 000 euro. W tym przypadku osoby te lub wspólnicy przed rozpoczęciem roku obrotowego są obowiązani do zawiadomienia o tym urzędu skarbowego, właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

Kwotę 800.000 euro przelicza się na walutę polską po średnim kursie ustalonym przez Narodowy Bank Polski, na dzień 30 września roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym jednostka jest zobowiązana prowadzić pełną rachunkowość.

1. Polityka rachunkowości

Przez politykę rachunkowości rozumie się wybrane i stosowane przez jednostkę, odpowiednie do jej działalności rozwiązania dopuszczone przepisami ustawy i zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

Jednostki obowiązane są stosować określone ustawą zasady rachunkowości rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy.

2. Elementy polityki rachunkowości

Kierownik jednostki ustala w formie pisemnej i aktualizuje dokumentację opisującą w języku polskim przyjęte przez nią zasady (politykę) rachunkowości, a w szczególności dotyczące:

- określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenia wyniku finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru,
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych w tym:
  - zakładowego planu kont, ustalającego wykaz kont księgi głównej, przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej,
  - wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na komputerowych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych,
  - opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego, zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji,
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

3. Wykaz kont księgi głównej

W myśl ustawy wykaz kont księgi głównej stanowi spis kont syntetycznych stosowanych przez jednostkę, pogrupowanych według zespołów, służących do ujęcia zapisów

dotyczących zdarzeń gospodarczych w porządku systematycznym. Wykaz kont powinien obejmować konta bilansowe (aktywne i pasywne), niebilansowe wynikowe (kosztowe i przychodowe), niebilansowe bezwynikowe (np.: „Rozliczenie wynagrodzeń”, „Rozliczenie kosztów działalności”). W wykazie znajdować się mogą również konta pozabilansowe służące ewidencji zdarzeń, które nie stanowią operacji gospodarczych.

Tworząc wykaz kont księgi głównej uwzględniamy przede wszystkim:

- wzór sporządzanego przez jednostkę sprawozdania finansowego,
- wymogi sprawozdawczości podatkowej,
- potrzeby innego rodzaju sporządzanej sprawozdawczości zewnętrznej (np.: giełda, udziałowcy),
- wymogi sprawozdawczości wewnętrznej.

4. Zasady klasyfikacji zdarzeń

Zasady klasyfikacji zdarzeń przyjęte przez jednostkę to przede wszystkim treść kont oraz ich wzajemna korespondencja. Treść konta to jego tytuł wskazujący na przedmiot ewidencji oraz symbol cyfrowy lub literowy o dowolnej rozpiętości znakowej. Przez wzajemną korespondencję należy natomiast rozumieć zestawienie typowych operacji gospodarczych będących przedmiotem ewidencji danego konta wraz ze wskazaniem konta przeciwstawnego. Do zachowania zasady podwójnego zapisu na kontach bilansowych oraz niebilansowych obliguje zapis artykułu 15 ustawy o rachunkowości.

Wskazane jest, aby przy opisie każdego konta określić dokumenty księgowo, mogące być podstawą do dokonania na nim księgowania oraz zaznaczyć, jaki rodzaj salda konto może wykazywać na koniec okresu obrachunkowego i co ono wyraża.

5. Zasady prowadzenia ksiąg pomocniczych (ewidencji analitycznej) i ich powiązania z kontami księgi głównej

Konta ksiąg pomocniczych prowadzi się w szczególności dla:

- ▶ środków trwałych, w tym także środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych oraz dokonywanych od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych,
- ▶ rozrachunków z kontrahentami,
- ▶ rozrachunków z pracownikami, a w szczególności jako imienną ewidencję wynagrodzeń pracowników zapewniającą uzyskanie informacji z całego okresu zatrudnienia,
- ▶ operacji sprzedaży (kolejno numerowane własne faktury i inne dowody, ze szczegółowością niezbędną do celów podatkowych),
- ▶ operacji zakupu (obce faktury i inne dowody, ze szczegółowością niezbędną do wyceny składników aktywów i dla celów podatkowych),

- ▶ kosztów i istotnych dla jednostki składników aktywów,
- ▶ operacji gotówkowych w przypadku prowadzenia kasy.

Kierownik jednostki, uwzględniając rodzaj i wartość poszczególnych grup rzeczowych składników aktywów obrotowych posiadanych przez jednostkę, podejmuje decyzję o stosowaniu jednej z następujących metod prowadzenia kont ksiąg pomocniczych dla tych grup składników:

- a) ewidencję ilościowo-wartościową, w której dla każdego składnika ujmuje się obroty i stany w jednostkach naturalnych i pieniężnych,
- b) ewidencję ilościową obrotów i stanów, prowadzoną dla poszczególnych składników lub ich jednorodnych grup wyłącznie w jednostkach naturalnych. Wartość stanu wycenia się przynajmniej na koniec okresu sprawozdawczego, za który następują rozliczenia z budżetem z tytułu podatku dochodowego, dokonane na podstawie danych rzeczywistych,
- c) ewidencję wartościową obrotów i stanów towarów oraz opakowań, prowadzoną dla punktów obrotu detalicznego lub miejsc składowania, której przedmiotem zapisów są tylko przychody rozchody i stany całego zapasu,
- d) odpisywanie w koszty wartości materiałów i towarów na dzień ich zakupu lub produktów gotowych w momencie ich wytworzenia, połączone z ustaleniem stanu tych składników aktywów i jego wyceny oraz korekty kosztów o wartość tego stanu, nie później niż na dzień bilansowy.

6. Zmiany w polityce rachunkowości i zakładowym planie kont

W celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji jednostka może, ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego, bez względu na datę podjęcia decyzji, zmienić dotychczas stosowane rozwiązania na inne przewidziane ustawą. Zmiana dotychczas stosowanych rozwiązań wymaga również określenia w informacji dodatkowej wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe. W takim przypadku należy w informacji dodatkowej jednostki za rok obrotowy, w którym zmiany te nastąpiły, podać przyczyny tych zmian, określić liczbowo ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego, dotyczących roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym dokonano zmian.

7. Przechowywanie Zakładowego Planu Kont

Zakładowe plany kont i inne elementy dokumentacji opisującej przyjęte zasady rachunkowości trzeba przechowywać w sposób należyty i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Dokumentację przyjętego sposobu prowadzenia rachunkowości, zgodnie z treścią nowej ustawy, należy trwale przechowywać przez okres nie krótszy od 5 lat od upływu jej ważności.

8. Konto księgowo jako podstawowe urządzenie księgowo

Konto księgowo to podstawowe urządzenie księgowo do ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych. W procesie ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych używane jest konto dwustronne.

Nazwa konta	
lewa strona	prawa strona
Dt	Ct
Wn	Ma

Lewa strona konta nazywana jest Debet (Dt) lub Winien (Wn).

Prawa strona konta nazywana jest Credit (Ct) lub Ma (Ma)

Zapisy na koncie nazywane są obrotami. Obroty mogą być dokonywane zarówno po stronie Dt i Ct. Różnica pomiędzy obrotami kont nazywana jest saldem. Nazwa salda już uzależniona od tego, po której stronie konta zapisy mają wyższą wartość. Jeżeli wartość obrotów po stronie Dt jest wyższa niż po stronie Ct to mówimy, że saldo jest debetowe. Natomiast, jeżeli wartość zapisów po stronie Ct jest wyższa niż po stronie Dt, to mówimy, że saldo jest kredytowe.

Konta księgowo dzielą się na konta wynikowe i bilansowe.

Konta bilansowe są to te konta, których salda są ujmowane w bilansie.

Konta bilansowe dzielą się na konta aktywne i pasywne.

Konta aktywne są to konta, których salda są ujmowanie w Aktywach bilansu.

Zwiększenia ujmuje się po stronie „Dt”, natomiast zmniejszenia po stronie „Ct”. Saldo konta aktywnego jest saldem „Dt”, czyli obroty po stronie „Dt” są wyższe od obrotów po stronie „Ct”.

Konto aktywne	
saldo początkowe	
Zwiększenia	Zmniejszenia
Suma obrotów	Suma obrotów
Dt	Ct

Konta pasywne są to konta, których salda są ujmowane w Pasywach bilansu.

Zwiększenia ujmuje się po stronie „Ct”, natomiast zmniejszenia po stronie „Dt”. Saldo konta pasywnego jest saldem „Ct”, czyli obroty po stronie „Ct” są wyższe od obrotów pod stronie „Dt”.

Konto pasywne	
	saldo początkowe
Zmniejszenia	Zwiększenia
Suma obrotów	Suma obrotów
Dt	Ct

Konta wynikowe są to konta, których salda są ujmowane w rachunku zysku i strat i mają wpływ na wynik finansowy jednostki. Konta wynikowe dzielą się na konta przychodów i kosztów. Konta przychodów funkcjonują jak konta pasywne, a konta kosztów jak konta aktywne.

Podstawową zasadą dokonywania zapisów operacji gospodarczych jest **zasada podwójnego zapisu**. Zasada podwójnego zapisu polega na tym, że każda operacja jest na dwóch różnych kontach, po dwóch różnych stronach (czyli po stronie Dt i Ct) i w tej samej kwocie.